

מסכת חולין

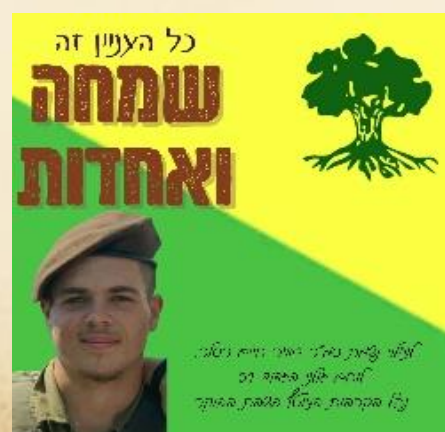
דף קכ"ב

יצחק רסלר

izakrossler@gmail.com

עור, בשר וכוונת האדם

מעמד העורות, הרקמות, והלכות טומאה וטהרה

לע"נ סמ"ר דביר חיים
רסלר
עלה לשמים
בשמחת תורה תשפ"ד
הי"ד

שני חצאי זיתים על גבי העור

המשנה מציגה מקרה יסוד: עור שעליו שני חצאי זיתים של בשר נבלה (במקומות נפרדים). האם העור הופך אותם לחטיבה אחת, או מבטל אותם?

שיטת רבי ישמעאל:

- **מגע:** הנוגע בהם – טהור (כי לא נגע ב"כזית" שלם בבת אחת).

- **משא:** הנושא אותם – טמא (העור מצרפם, והנושא נושא "כזית" נבלה).

- **המסקנה:** העור לא מבטל את הבשר.

שיטת רבי עקיבא:

- בין במגע ובין במשא – טהור.

- **המסקנה:** העור מבטל לחלוטין את הבשר והופך אותו לחלק מהעור עצמו, שאינו מטמא.

סברת רב הונא: כוונת האדם מול כוחות הטבע

רב הונא מסביר את שיטת רבי ישמעאל, ומחדש שהביטול תלוי בדרך שבה נוצר המצב:

סכין קצבים

פלטתו סכין (הפשטה בידי אדם)

הקצב השאיר מעט בשר דבוק לעור בשעת ההפשטה.

כיוון שנעשה בידי אדם מתוך כוונה לבטלו ולהפקיעו מתורת בשר, הבשר בטל (אפילו לרבי ישמעאל!).

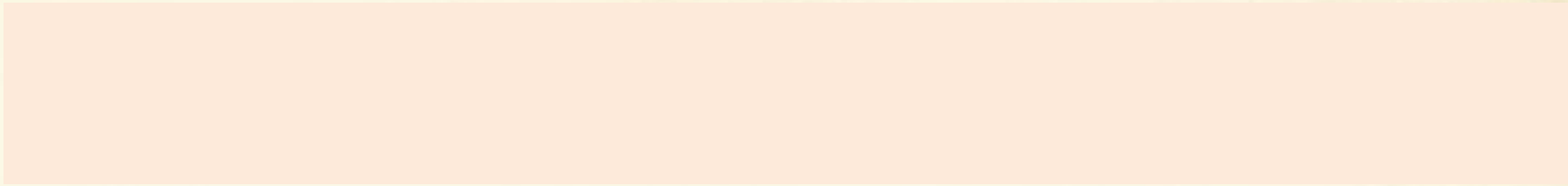

מלתעות חיה

פלטתו חיה (נשיכת חיה)

מקצת הבשר נתלש עם העור על ידי חיה. התהליך נעשה ללא כוונת אדם, ולכן לא בטל הבשר.

(כאן פוסק רבי ישמעאל שהנושא טמא).

רבי ישמעאל	רבי עקיבא	רבי יהודה ("האלל המכונס")	
לא בטל (הנושא טמא).	בטל (טהור).	לא שייך כינוס. העור לא בטל אוטומטית.	פלטתו חיה (טבע)
בטל (אדם ביטלו).	בטל (ה) (העור מבטלו מאליו).	בטל במקור, אך על ידי שכנסו גילה דעתו שמעולם לא ביטלו למפרע. (מועיל רק בפלטתו סכין!).	פלטתו סכין (כוונה)

שיטת רבי עקיבא: כוחו העצמי של העור

מדוע רבי עקיבא מטהר גם כאשר "פלטתו חיה"? הגמרא (רב הונא) מבהירה: לרבי עקיבא, אין צורך בכוונת האדם (סכין) כדי לבטל את הבשר.

**“ מפני מה רבי עקיבא מטהר בעור?
מפני שהעור מבטלן.”**

הביטול הוא תכונה פיזיקלית-הלכתית של העור עצמו.
העור, מעצם טבעו, בולע ומבטל את זהותם של חלקיקי הבשר
הזעירים שעל גביו, בין אם הגיעו לשם במכוון ובין אם באקראי.

"אלו שעורותיהן מטמאין כבשרן"

מתוך שמונת השרצים המטמאים,
רק לחלקם יש "עור כבשר":

הארבעה הקשים (אינם מטמאין):
החלד, העכבר, הצב והתנשמת
(הפסק של מילת "למינהו").

הארבעה הרכים (מטמאים כבשרן):
האנקה, הכח, הלטאה והחומט
(המופיעים בפסוק השני - "אלה
הטמאים").

המחלוקות במבנה השרצים:

- רבי יהודה: הולך נטו אחר איכות העור ("אזיל בתר גישתא"). לכן הלטאה (שעורה קשה) דינה כחולדה ואינה מטמאה.
- רבי יוחנן בן נורי: דעת יחיד קיצונית - "כל שמונה שרצים יש להן עורות!" (אין עורותיהם מטמאים כבשרם כלל).

המשנה מונה את עור ה"חטרת" (דבשת) של "גמל הרכה" כעור שמטמא כבשר.
ההגדרה של עולא בשם ריב"ל: "כל זמן שלא טענה משא" (העור מתקשה בגלל המשא).

הספקות שנותרו ללא הכרעה (תיקו):

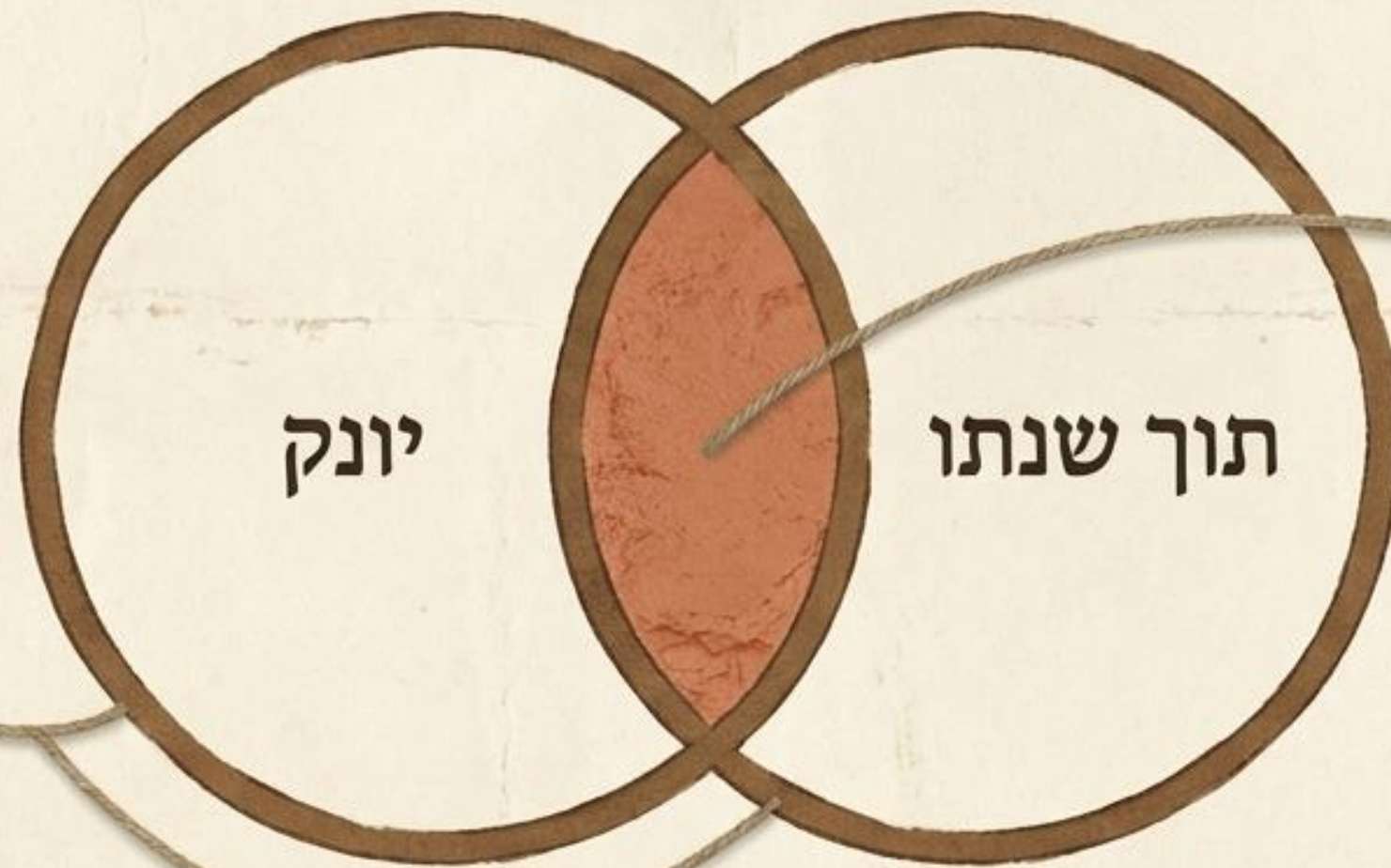
ספק רבי ירמיה: הגיע זמנה לטעון
(גיל) אך בפועל לא טענה – מהו?

ספק אביי: טרם הגיע זמנה (צעירה),
אך בפועל כן טענה משא – מהו?

**האם רכות העור תלויה בשעון הביולוגי
(גיל) או במציאות הפיזית (משא)?**

עגל הרך: שנתו הראשונה מול יניקה

עד מתי נחשב "עור הראש של עגל הרך" כבשר?

שיטת עולא ("בן שנתו"):

הגמרא מתלבטת אם כוונתו "בן שנתו והוא שיונק" (שני התנאים מעכבים יחד, דהיינו רק שטח החיתוך באמצע) או שהכל תלוי בגיל ("בן שנתו" ואפילו אינו יונק). ר' יוחנן מפרש שעולא דורש את שני התנאים.

שיטת ר' יוחנן ("כל זמן שיונק"):

תנאי אחד בלבד מספיק לחומרא (האיחוד של העיגולים). או שיונק (ואפילו עברה שנתו), או שהוא בתוך שנתו (ואפילו הפסיק לינוק).

המפגש: ריש לקיש יושב בבית המדרש והסתפק מהי ההגדרה של "גמל הרכה".

ריש לקיש

התגובה של ריש לקיש:

"תיב לקבלי!"
(שב עמדי / מולי).

רבי ישמעאל בר אבא

משיב לריש לקיש:

"הכי אמר רבי יהושע בן לוי:
כל זמן שלא טענה."

ריש לקיש, מעפקי אמוראי ארץ ישראל, חולק כבוד עצום לתלמיד חכם שאמר לו דבר הלכה מבוסס ופתר לו ספק. יישור כוח על דברי טעם.

"אל תקניטני מאותה משנה!" – מעמדה של דעת יחיד

ההקשר:

ריש לקיש מקשה על רבי יוחנן מדין משנתנו לגבי עור הראש של עגל הרך (שהוא מטמא בנבלה).

ההסבר:

רבי יוחנן טוען שמשנה זו איננה "סתם משנה" המשקפת את ההלכה הרווחת. זוהי דעת יחיד של אלעזר בן יהודה איש אבלום (משום רבי יעקב). רוב החכמים (תנא קמא של הברייתא) סוברים שרק עור שתחת האליה נחשב בשר, וכל שאר העורות במשנה אינם נחשבים בשר לעניין פיגול ונותר, ואין הלכה כמשנתנו.

רבי יוחנן מאותה משנה

חדש ליהודי רחוק לעתה שח' יוסטנג שדיקנה
בזוהרם שח' חפד שחפס פרחס ע' יוסטנג שדיקנה
כפ' יוסד פוסט וינג יוסטנג שדיקנה

רבי יוחנן מגיב בתקיפות:
**"אל תקניטני
מאותה משנה!"**

כפ' יוסד פוסט וינג יוסטנג שדיקנה
חדש ליהודי רחוק לעתה שח' יוסטנג שדיקנה
בזוהרם שח' חפד שחפס פרחס ע' יוסטנג שדיקנה

החריג המוחלט: עור האדם

המשנה פוסקת: עור האדם מטמא בטומאת מת, ואפילו לאחר שעבר עיבוד מלא הוא אינו מיטהר (בניגוד לשאר העורות הרכים).

הסבר עולא למקור הטומאה:

מדין תורה - עור אדם טהור (אינו נחשב בשר).

ומדוע גזרו חכמים שהוא טמא?

"גזירה שמא יעשה אדם מעורות אביו ואמו שטיחין!"

עיבוד, הילוך, והקצאה

כיצד עורות שדינם כבשר (המטמאים בנבלה) יוצאים מכלל בשר ונטהרים?

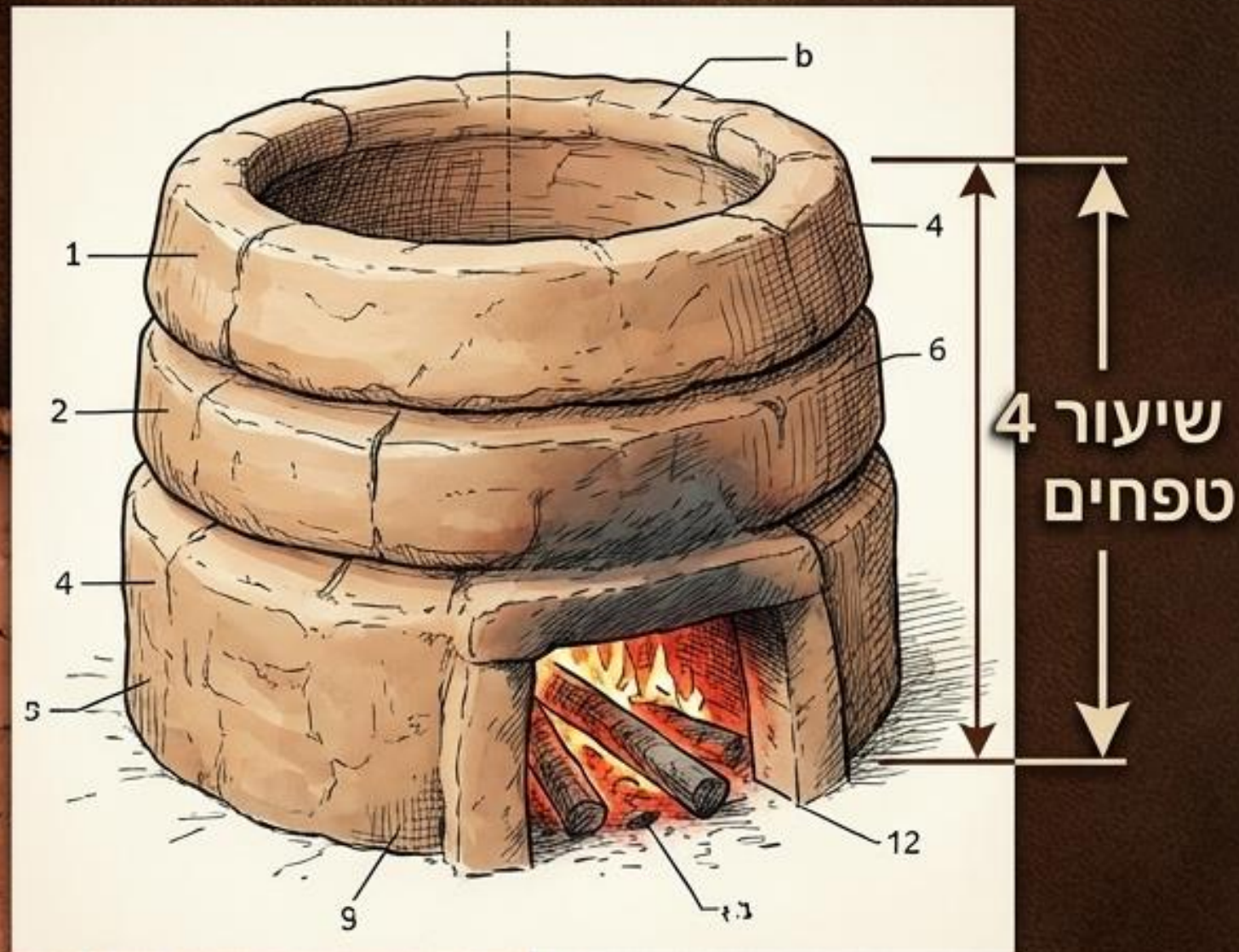
רדיוס ארבעת המילין:

כמה זמן דרוש לדרוך על העור כדי שיחשב "הילך כדי עבודה"? זמן הליכת ארבעה מילין (רב הונא בשם רבי ינאי).
הגמרא (ריש לקיש) מקבצת ארבע חובות הלכתיות שחלות עד רדיוס של 4 מילין:

מעבר לחרס: יצירת התנור ושיריו

במסכת כלים אנו למדים על הרגע שבו נוצר כלי, והרגע שבו הוא בטל.
הכל נמדד בשיעור ארבעה טפחים.

תחילת יצירתו:

תנור אינו מקבל טומאה ("אינו נקרא תנור") עד שייבנה לגובה של ארבעה טפחים לפחות.

שיריו (בסוף ימיו):

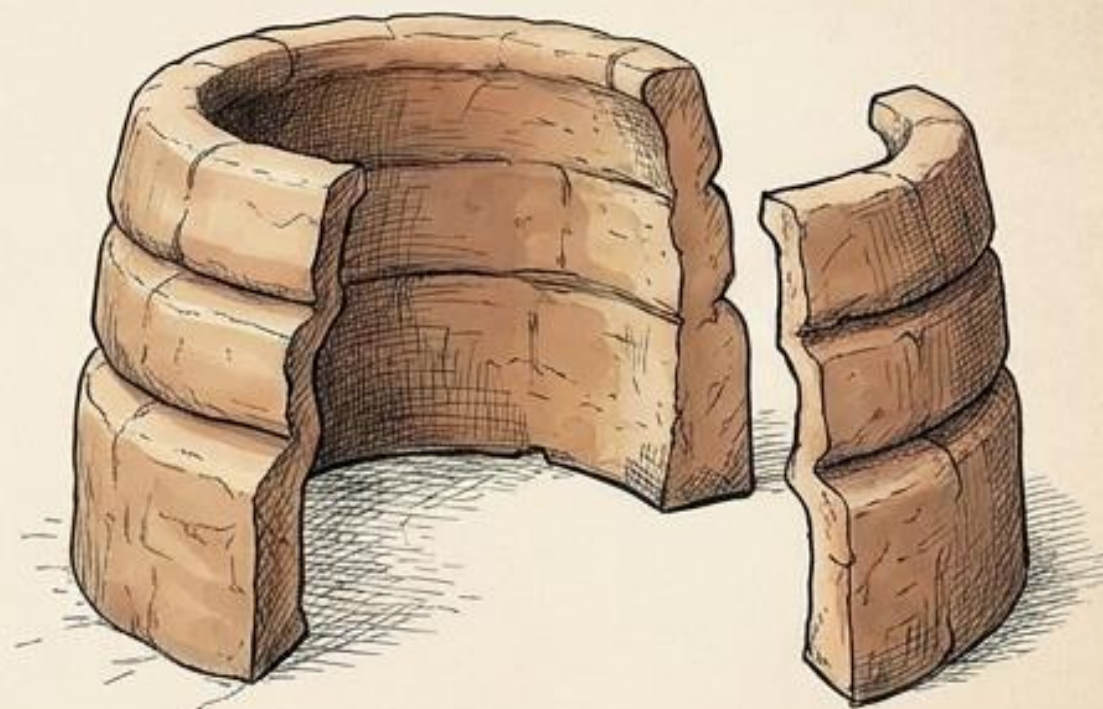
אם התנור נשבר, השברים עדיין יקבלו טומאה רק אם נותר בהם לפחות ארבעה טפחים.

הסטטוס של "כלי" נוצר ומתבטל סביב מידה מינימלית זו של שימושיות אנושית.

שבירת התנור הטמא:

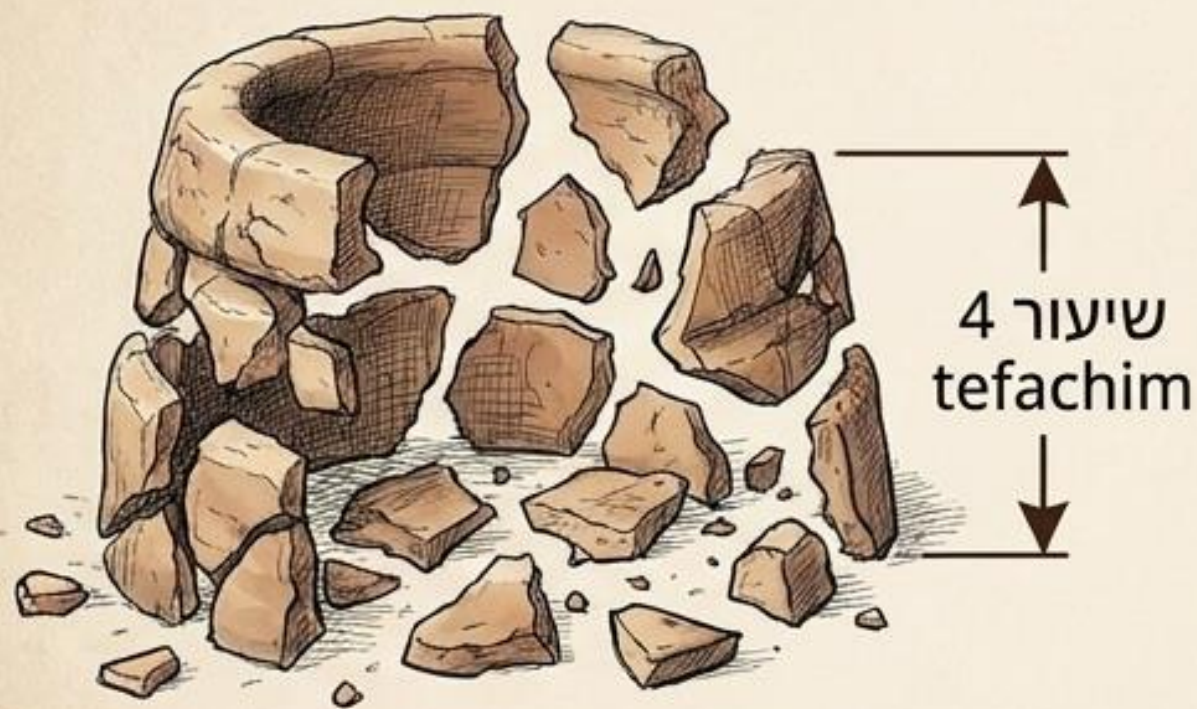
כיצד מטהרים תנור גדול שנטמא על ידי שבירתו?

דעת חכמים

"תנור שנטמא חולקו לשלושה". מדוע?
כי אם יחלקו רק לשניים, אחד החלקים יהיה "רוב
תנור" וימשיך להיות טמא.
הפתרון: חלוקה לשלושה מבטלת את זהות התנור.

דעת רבי מאיר

אין צורך לחלקו לשלושה בדיוק. די בכך
ש"מנעטו מארבעה טפחים". כל שבר שהוא פחות
מארבעה טפחים איבד את שם "תנור" וטהר, גם
אם הוא שבר יחיד גדול (ואינו רוב).